

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 20 mars 1942 kl. 7 f. m.

Bevillningsutskottets betänkande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

I en den 13 mars 1942 dagiecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 170, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande, vid propositionen fogade

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Härigenom förordnas, att 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

18 §.

1 mom. I varje tobaksvaras priskurantpris skall skatt ingå dels med ett belopp, vilket motsvarar nedanstående procent av priskurantpriset eller i fall, som avses i 22 § 2 mom. fjärde stycket, av varans värde, dels ock med nedan angivna, i förhållande till varans myckenhet bestämda belopp, nämligen:

¹ Senaste lydelse av 18 § 1 mom., se SFS 1941:893.

	För inom riket tillverkad vara			För till riket införd vara		
	Procent av priskurantpriset eller värdet	Belopp för		Procent av priskurantpriset eller värdet	Belopp för	
		1 st.	1 kg.		1 st.	1 kg.
		öre	kr.		öre	kr.
Cigarrer	54	0.8	—	58	4	—
Cigarrcigarretter	62	0.4	—	63	2	—
Cigarretter med fast pappersmunstycke	72	0.2	—	63	1.3	—
Cigarretter utan fast pappersmunstycke	72	0.2	—	63	1.3	—
Röktobak	73	—	1.50	73	—	1.50
Tuggtobak	48	—	1.—	58	—	1.50
Snus	60	—	0.75	62	—	1.50

I skattehänseende — — — 3.3 gram.

Denna förordning träder i kraft å dag, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Av statsrådsprotokollet i ärendet inhämtas bland annat följande.

Enligt gällande bestämmelser utgår tobaksskatten dels med viss procent av varans priskurantpris eller varans värde, dels ock med visst efter varans myckenhet bestämt belopp. Skattesatserna återfinnas i 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket. Dessa skattesatser ha under åren 1939—41 blivit föremål för åtskilliga jämkningar. De nu gällande skattesatserna, som innefattas i en den 30 november 1941 utfärdad förordning (nr 893), vilken trädde i kraft den 1 december 1941, framgå av följande sammanställning:

	För inom riket tillverkad vara			För till riket införd vara		
	Procent av priskurantpriset eller värdet	Belopp för		Procent av priskurantpriset eller värdet	Belopp för	
		1 st.	1 kg.		1 st.	1 kg.
		öre	kr.		öre	kr.
Cigarrer	52	0.8	—	56	4	—
Cigarrcigarretter	60	0.4	—	61	2	—
Cigarretter med fast pappersmunstycke	70	0.2	—	61	1.3	—
Cigarretter utan fast pappersmunstycke	70	0.2	—	61	1.3	—
Röktobak	71	—	1.50	71	—	1.50
Tuggtobak	43	—	1.—	53	—	1.50
Snus	57	—	0.75	59	—	1.50

Statsverkets inkomst av tobaksskatt har i riksstaten för budgetåret 1941/42 upptagits till 160 miljoner kronor. Sedan 1941 års riksdag beslutat om höjning av tobaksskatten motsågs en inkomst av 179 miljoner kronor under förutsättning att konsumtionen vidmakthölles och att det skulle visa sig möjligt att vid tillverkningen bemästra eventuellt uppstående svårigheter i fråga om råvaruförsörjningen.

Av årets statsverksproposition framgår, att styrelsen för aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet under nyss angivna förutsättningar räknat med att tobaksskatten för budgetåret 1942/43 skulle ge 185 miljoner kronor samt att riksräkenskapsverket anslutit sig till denna uppskattning under framhållande likväl av dess stora osäkerhet. I förslaget till riksstat för budgetåret 1942/43 har inkomsten av tobaksskatt upptagits med sistnämnda belopp.

Med hänsyn till behovet av ökade statsinkomster har *styrelsen för aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet* av departementschefen anmodats verkställa en utredning rörande höjning av tobaksskatten, därvid närmast borde undersökas, vilken höjning av skattesatserna som kunde ifrågakomma, därest nu gällande utförsäljningspriser i genomsnitt höjdes med 15 procent, samt vilken ökning i statens inkomst av tobaksskatten en sådan höjning skulle medföra.

I anledning härav har bolagets styrelse i skrivelse den 28 februari 1942 föreslagit att i samband med den ifrågasatta prishöjningen en ökning i beskattningen borde ske genom ökning av värdeskatten med 2 enheter för cigarrer, cigarrcigarretter, cigarretter och röktoak, med 5 enheter för tuggtoak samt med 3 enheter för snus.

Enligt styrelsens förslag skulle en total skatteökning av cirka 29 miljoner kronor uppkomma, varigenom statens inkomst av tobaksskatt skulle uppbbringas till 198 miljoner kronor eller 13 miljoner kronor över det i riksstatsförslaget till innevarande års riksdag upptagna inkomstbeloppet. För att nå detta resultat har räknats med att från allmänheten genom prisstegring uttaga cirka 35 miljoner kronor. Vid nämnda beräkningar har styrelsen utgått från den förutsättningen, att tobakskonsumtionen skulle bli oförändrad till kvantitet och inriktning efter prisförhöjningens genomförande.

Då det vore anledning befara, att vid den föreslagna 15-procentiga prisstegringen en övergång till stegrad röktoakskonsumtion bleve följden, enär röktoaken vore relativt billigare i förhållande till cigarrer, cigarrcigarretter och cigarretter, har styrelsen ifrågasatt, om icke det framlagda förslaget borde kompletteras med en extra höjning av röktoakspriset och värdeskatten å röktoak. Förslagsvis kunde nämnda pris sättas till i genomsnitt 50 kronor pr kg. och den nu gällande värdeskatten vid ett sådant prisläge ökas med 5 enheter i stället för ovan angivna 2 enheter.

I en den 9 mars 1942 dagtecknad skrivelse har styrelsen för monopolbolaget lämnat en redogörelse för de synpunkter, som enligt styrelsens mening borde anläggas på frågan om en reglering av återförsäljarrabatterna i anslutning till den ifrågasatta skatte- och prishöjningen. Beträffande styrelsens

synpunkter på denna fråga tillåter sig utskottet hänvisa till redogörelsen i propositionen å sid. 8—12.

I förevarande sammanhang har vidare erinrats om, att för tobaksvara, importerad av enskild handlande, enligt 22 § 2 mom. monopolförordningen, sådant detta författningsrum lyder enligt förordning den 27 februari 1933 (nr 58), skall erläggas en licensavgift, som *dels* utgöres av den å varan belöpande skatten och *dels* av ett belopp, motsvarande vad monopolets utövare för täckande av sina omkostnader samt vinst pålägger tobaksvara med samma priskurantpris, vilket belopp ej må överstiga 7 procent av priskurantpriset.

I en den 27 november 1941 dagtecknad skrift har *Svenska tobaksgrossisternas förening*, till underlättande av de svårigheter, varmed importen av tobaksvaror under nuvarande förhållanden hade att kämpa, ifrågasatt en nedsättning av monopolbolagets andel i licensavgiften för importvarorna, vilken andel för närvarande utgår efter det högsta medgivna procenttalet.

Monopolbolaget har, efter remiss, den 2 mars 1942 avgivit utlåtande över nämnda framställning samt därvid meddelat, att bolagets styrelse vid övervägande av på frågan inverkan faktorerna funnit bolagets andel i licensavgiften tillsvidare från och med den 1 april 1942 kunna nedsättas från 7 till 5 procent.

Vid genomförande av det förslag till höjning av tobaksskatten, för vilket i det föregående redogjorts, skulle, vid nämnda nedsättning av monopolbolagets licensandel, en oförändrad licensavgift komma att åvila importvarorna samtidigt som skattebelastningen å de inom riket tillverkade varorna bleve ökad.

För egen del har *departementschefen* i ärendet anfört följande:

»I enlighet med det av monopolbolagets styrelse framlagda förslaget tillstyrker jag en höjning av skattesatserna för tobaksskatten med 5 enheter för tuggtobak, 3 enheter för snus och 2 enheter för övriga slag av tobaksvaror. Såsom av det föregående framgått förutsätter en dylik skattehöjning en prisförhöjning å tobaksvarorna med 15 procent.

Skattehöjningen torde böra genomföras så snart ske kan. Tidpunkten för ikraftträdandet torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma.

Monopolbolagets styrelse har ifrågasatt att komplettera styrelsens förslag om pris- och skattehöjning med en extra höjning av röktoakspriset och värdeskatten å röktoak i syfte att förhindra en fortsatt övergång från konsumenternas sida till röktoak från andra varuslag och en därmed förknippad minskning av det statsfinansiella resultatet av skattehöjningen. För egen del finner jag en dylik åtgärd åtminstone för närvarande icke böra förordas. En så väsentlig fördyring av den nu jämförelsevis billiga röktoaken, som tillgodoseendet genom prissättningen av nyss angivna syfte skulle erfordra, synes mig nämligen böra undvikas. Helt utan medel att på annat sätt bemästra problemet torde monopolbolaget icke vara. Skulle likväl utvecklingen bliva sådan, att en skärpning av skattebelastningen å röktoaken i jämförelse med

övriga varuslag kommer att framstå såsom nödvändig, får frågan självfallet tagas upp till förnyat övervägande.

Återförsäljarrabatten å tobaksmonopolets varor, som under åren 1922—39 utgjort 15 procent för cigarrer och 13 procent för övriga varuslag, har i samband med de senaste årens höjningar av tobaksskatten undergått flera justeringar nedåt och utgår från och med den 1 december 1941 med 11 procent för cigarrer, cigarretter och tuggtobak samt med 10 procent för cigarrcigarretter, röktoak och snus. Trots de rabattsänkningar, monopolbolaget sålunda genomfört, ha återförsäljarnas bruttointäkter genomsnittligt undergått en icke oväsentlig ökning på grund av de verkställda prisförhöjningarna å tobaksvaror. Sålunda har återförsäljarrabatten å monopolbolagets försäljning, såsom skrivelsen den 9 mars 1942 från bolagets styrelse utvisar, uppgått till 20.1 miljoner kronor år 1938, 21.2 miljoner kronor år 1939, 24.6 miljoner kronor år 1940 och 27.9 miljoner kronor år 1941. Även om hänsyn togs till den starka tillbakagången under samma år i återförsäljarnas inkomst av importerade tobaksvaror, kvarstår en betydande ökning i den sammanlagda rabattinkomsten.

Efter den nu av mig förordade skatteskärpningen och en därav föranledd prisetförhöjning med 15 procent har monopolbolagets årsomsättning uppskattats till i runt tal 272 miljoner kronor. Såsom av nyssnämnda skrivelse jämväl framgår, skulle vid en försäljning av denna omfattning och oförändrade rabattsatser den av monopolbolaget utbetalade återförsäljarrabatten ytterligare stiga till 28.8 miljoner kronor.

Då monopolbolagets styrelse går att fatta beslut om återförsäljarrabatternas storlek, är det uppenbart, att de sålunda framlagda siffrorna rörande försäljarnas bruttointäkter måste tillmätas en betydande vikt och närmast ge anvisning om en viss ytterligare sänkning av rabattsatserna. Vad som häremot kan anföras och som sedan lång tid tillbaka vid upprepade tillfällen framhållits av representanter för tobakshandlarnas organisationer, är väsentligen, *dels* att genomsnittstalen för hela tobakshandeln inte ge en riktig bild av de enskilda försäljarnas läge, emedan ett stort antal av dessa få nöja sig med en omsättning långt under genomsnittet, *dels* att inte minst på grund av denna sist nämnda omständighet de s. k. specialtobakshandlarnas läge ansetts vara så otillfredsställande, att det påkallat utredningar i syfte att finna mera tillfredsställande former för organisation av försäljningen.

I den mån dessa synpunkter finnas vara berättigade, behöver ett beslut om tillsvidare oförändrade rabattsatser för tobakshandeln inte vara oförenligt med den på starka grunder vilande regeln för priskontrollen, att icke vid inträdande prishöjningar medge motsvarande höjning av detaljhandelsavansen. Då jag sålunda i nuvarande läge anser det kunna övervägas att bibehålla förut gällande rabattsatser, innebär detta icke, att de ofta påtalade svårigheterna för specialtobakshandeln enligt min mening skulle väsentligen vara en fråga om rabattsatsernas höjd eller skulle genom deras reglering kunna vinna en lösning. Tvärtom torde de företagna utredningarna ha givit vid handen, att tobakshandlarefrågan främst är en fråga om de enskilda

försäljarnas omsättning och därmed om deras antal. Denna fråga jämte den om importhandelns villkor äro för närvarande under bearbetning, varvid ett från tobaksmonopolet infordrat utlåtande läser böra avvaktas, innan ärendet tages upp till slutlig omprövning. Då detta torde kunna ske inom en relativt näraliggande framtid, synes även på grund härav anledning kunna föreligga att icke omedelbart företaga en ny sänkning av rabattsatserna. Det är självklart, att ett eventuellt beslut i denna riktning inte kan få utgöra hinder för eller anföras som skäl emot en senare reglering av rabattsatserna till lämplig höjd i samband med en ur försäljarnas synpunkt önskvärd organisation av detaljhandeln med tobak.»

Till belysande av de viktigaste kostnadselementen i tobaksmonopolets tillverkning under olika tidsperioder hänvisas till nedanstående sammanställning:

	Ej ransonerad försäljning						Ransonerad försäljning	
	¹ / ₁₀ 1938- ⁸⁰ / ₉ 1939		¹ / ₁₀ 1939- ⁸⁰ / ₉ 1940		¹ / ₁₀ 1940- ⁸⁰ / ₉ 1941		¹ / ₄ 1942- ⁸¹ / ₃ 1943	
	totalt kr.	kr. per kg.	totalt kr.	kr. per kg.	totalt kr.	kr. per kg.	totalt kr.	kr. per kg.
Tillverknings- och försäljningskostnader.....	43,019,000	5: 16	42,618,000	5: 10	48,867,000	5: 83	42,200,000	6: 03
Tobaksskatt.....	89,504,000	10: 74	129,057,000	15: 43	165,631,000	19: 75	198,000,000	28: 29
Rabatt till återförsäljare.....	20,745,000	2: 49	23,484,000	2: 81	26,908,000	3: 21	28,800,000	4: 11
Vinst å egen försäljning.....	5,353,000	0: 64	4,521,000	0: 54	4,255,000	0: 51	3,000,000	0: 43
Summa	158,621,000	19: 03	199,680,000	23: 88	245,661,000	29: 30	ca 272,000,000	38: 86
Försäljningen i kg.	8,336,000		8,362,000		8,384,000		¹ 7,000,000	

¹ Minskningen i kvantitet i jämförelse med föregående period beror huvudsakligen på införandet av munstycksigarretter.

Utskottet.

Utskottet har icke funnit skäl till erinran mot det i propositionen framlagda förslaget om höjning av tobaksskatten.

Med utgångspunkt från ett av monopolbolagets styrelse avgivet yttrande har i propositionen även frågan om storleken av återförsäljarrabatten å tobaksvaror varit föremål för behandling. Med hänsyn till det svåra läge, i vilket specialtobakshandlare med låg omsättning befinna sig och vilket påkallat statlig utredning i syfte att vinna mera tillfredsställande former för organisationen av försäljningen av tobaksvaror, har departementschefen ifrågasatt, att återförsäljare av tobaksvaror tillsvidare skola äga åtnjuta oförändrade rabattsatser vid sin försäljning av nämnda varor. Det ankommer på monopolbolaget att besluta angående rabattsatsernas storlek. I anslutning till vad departementschefen anført i detta ämne anser sig utskottet böra framföra följande synpunkter på frågan.

Utskottet anser att, i likhet med vad som gäller om andra rörelseidkare, nu ifrågavarande yrkesutövare sakna laglig rätt att erhålla kompensation för den inkomstminskning, som kan uppkomma på grund av nu rådande förhållanden. Såsom styrelsen för tobaksmonopolet anfört böra allenast affärs-mässiga synpunkter vara vägledande vid avgörandet av rabattens storlek. Av den av monopolbolagets styrelse verkställda utredningen i ärendet framgår, att rabattinkomsten vid den föreslagna 15-procentiga prishöjningen och en beräknad omsättning av tobaksvaror till ett värde av 272 miljoner kronor samt en sänkning av rabattsatsen till 9 procent beräknas uppgå till ett belopp, som i förhållande till det årliga rabattbeloppet före kriget ungefärligen motsvarar sistnämnda rabatt med tillägg av cirka 16,7 procent.

Av ovannämnda utredning framgår vidare, att distributionen till allmänheten av bolagets varor verkställs genom omkring 20,000 försäljare med inköpsrätt hos tobaksmonopolet och genom partiförsäljning i andra hand från sådana försäljare till mindre försäljningsställen av olika slag. Det med hänsyn till ifrågavarande försäljningsverksamhet opropotionerligt stora antalet återförsäljare, över vilkas tillkomst tobaksmonopolet icke har någon bestämmanderätt, medför otvivelaktigt, att sådana återförsäljare, som huvudsakligen försälja endast tobaksvaror och därvid hava en relativt ringa omsättning, i ekonomiskt avseende äro mindre gynnsamt ställda. Av sociala skäl kan ifrågasättas, huruvida icke särskilda hjälpåtgärder kunna anses motiverade beträffande nyssnämnda kategori återförsäljare, åtminstone såvitt angår dem, som äro i mest trängande behov av ekonomiskt stöd. En generell ökning av återförsäljarrabatten, beräknad efter omsättningens storlek, skulle givetvis icke bliva till nämnvärt gagn för denna kategori utan i stället gynna dem, som redan nu äro bäst ställda i rabatt hänseende. Önskar man i någon mån stödja de mest behövande yrkesutövarna på detta område, synes detta kunna ske genom att exempelvis tillerkänna dem ett visst tilläggsbelopp. Enligt utskottets mening kan det dock icke anses rimligt, att alla återförsäljare komma i åtnjutande av ett sådant tillägg. Det ojämförligt största antalet återförsäljare utgöres av sådana, för vilka tobaksförsäljningen endast representerar en relativt liten del av deras totala affärsomsättning. Därest särskilda stödåtgärder böra vidtagas, anser utskottet dessa endast böra ifrågakomma beträffande de s. k. specialtobakshandlarna, det vill säga sådana handlande, vilkas huvudsakliga del av omsättningen utgöres av försäljning av tobaksvaror.

Enligt vad monopolbolaget upplyst kan antalet specialtobakshandlare beräknas till i runt tal 3,000 med en andel i tobaksmonopolets totalförsäljning av något mer än 37 procent. Om den nuvarande medelrabattsatsen, 10,6 procent, bibehålles för alla sådana återförsäljare, skulle vid en omsättning per år av 10,000 kronor rabatten utgå med 1,060 kronor och vid 100,000 kronors omsättning med 10,600 kronor. Sänkes medelrabattsatsen till 9 procent skulle detta för specialtobakshandlarna innebära en minskning av den på deras försäljning belöpande rabatten av sammanlagt 1,6 miljoner kronor.

Därest fråga om sänkning av rabattsatsen skulle ifrågakomma, anser ut-

skottet böra övervägas, huruvida icke specialtobakshandlarna böra tillerkännas en viss tilläggsersättning. Härvid kan ifrågasättas att lösa frågan antingen genom ett procentuellt tillägg, beräknat å omsättningen, eller genom ett fixt belopp. Den förra utvägen leder emellertid till den orättvisan, att de minst behövande erhålla ett större belopp, medan åter de, som äro i mera trängande behov av hjälp, komma i åtnjutande av ett mindre belopp. En sådan anordning kan givetvis icke anses överensstämmande med det här avsedda syftet, varför utskottet för sin del anser en sådan lösning mindre lämplig. Beträffande det andra alternativet med ett fixt årligt belopp innebär detta, om man exempelvis utgår från ovannämnda antal specialtobakshandlare och skillnadsbelopp 1.6 miljoner kronor och fördelar nyssnämnda belopp efter antalet sådana handlande, oberoende av vars och ens omsättning, att varje handlande skulle äga tillgodonjuta en årlig tilläggsersättning av i runt tal 530 kronor. Mot en sådan anordning kan anmärkas, att ersättningen komme att utgå med lika belopp till den som har en stor omsättning och till den med en mindre sådan. Det torde därför kunna ifrågasättas, om det icke vore mera ändamålsenligt att fördela beloppet 1.6 miljoner kronor efter en degressiv skala i anslutning till årsomsättningen.

Enligt vad departementschefen upplyst är frågan om tobakshandelns ordnande för närvarande föremål för utredning och förslag till frågans lösning torde kunna förväntas inom den närmaste tiden. Med hänsyn härtill finner utskottet angeläget, att de åtgärder, som tobaksmonopolet kan finna skäl vidtaga för att bereda hjälp åt de i ekonomiskt avseende sämst ställda specialtobakshandlarna, erhålla karaktär av ett provisorium i avvaktan på en slutlig lösning av tobakshandelns organisation.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 170.

Stockholm den 20 mars 1942.

På bevillningsutskottets vägnar:

A. J. BÄRG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar *Johan Bärq, Elon Andersson, Wahlmark*, Sjö Dahl, Egnell, Ekman, Frans Ericson, Velander* och *Sylwan*; samt

från andra kammaren: herrar *Hagberg* i Malmö*, *Björklund, Hammarlund, Olsson* i Gävle, *Sandberg, Falk, Karlsson* i Grängesberg, *Rosander, Henriksson* och *Bladh*.

* Icke närvarit vid justeringen av betänkandet.

Reservationer:

1) av herrar *Egnell, Velander, Sylwan, Hammarlund* och *Henriksson*, vilka ansett, att utskottets yttrande borde erhålla följande lydelse:

»Utskottet har icke funnit skäl till erinran mot det i propositionen framlagda förslaget om höjning av tobaksskatten.

Enligt vad departementschefen upplyst, är frågan om tobakshandelns ordnande för närvarande föremål för utredning, och förslag till frågans lösning torde kunna förväntas inom den närmaste tiden. I propositionen har departementschefen vidare uttalat, att han i nuvarande läge ansåge det kunna övertäckas, att återförsäljare av tobaksvaror skulle tillsvidare äga åtnjuta oförändrade rabattsatser vid försäljning av sådana varor. Utskottet utgår ifrån att spörsmålet om rabattsatsernas storlek kommer att upptagas till slutlig omprövning i samband med det blivande förslaget rörande tobakshandelns ordnande.

I anslutning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 170.»;

2) av herr *Ekman*, som ansett, att utskottet beträffande återförsäljarbatten borde anföra:

»Med avseende å rabattsatsen till återförsäljare av tobaksvaror torde det få ankomma på tobaksmonopolets styrelse att med beaktande av affärsmässiga synpunkter fastställa den jämkning i rabattsatserna, som med hänsyn till den förhöjda tobaksskatten kan befinnas skälig.»